

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานกิจการนักเรียน

งานกิจการนักเรียนเป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งของผู้บริหาร โรงเรียน ไม่ว่าโรงเรียนนั้นจะจัดการศึกษาระดับใด หรือประเภทใด และเป็น โรงเรียนของรัฐหรือเอกชนก็ตาม การบริหารงานกิจการนักเรียนที่ดีจะช่วยให้นักเรียนเจริญเติบโตและพัฒนาทุกด้าน ส่งเสริม ให้เป็นคนสมบูรณ์ (manhood) สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข

1.1 ความหมายของงานกิจการนักเรียน

กัญญา สาทร (2514:298) ได้ให้ความหมายไว้ว่า งานกิจการนักเรียนหมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการสอนในห้องเรียนทั้งหมด

กิติมา ปรีดีดิลก (2532:165) ได้ให้ความหมายไว้ว่า งานกิจการนักเรียนเป็นการ ดำเนินการที่เกี่ยวเนื่องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เริ่มตั้งแต่ก่อนที่นักเรียนจะเข้าเรียน ระหว่างอยู่ในโรงเรียน จนกระทั่งออกจากโรงเรียน

นพพชัย บุญจิตร์ วาลย์ (2534:37) ได้ให้ความหมายไว้ว่า งานกิจการนักเรียนเป็นงาน เกี่ยวกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนในห้องเรียน การบริหารงานกิจการนักเรียนจะ เริ่มตั้งแต่ก่อนที่เด็กจะเข้า โรงเรียน จนกระทั่งเด็กจบออกจากโรงเรียน

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2533:3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียน และชีวิตความเป็นอยู่เฉพาะของนักเรียนแต่ละคนให้ก้าวหน้า เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมให้ ได้มากที่สุด โดยให้เป็นไปตามความสำคัญของจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

ประภาพรธณ เอี่ยมสุภานิต (2527:799) ได้ให้ความหมายไว้ว่า งานกิจการนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวเนื่องกับนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2532:2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า งานกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน

สอนในห้องเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมาย เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องและควบคู่กับกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนทุกๆ ด้านให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชนอีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549:197-198) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ เหมาะสมตามควรแก่วัยและความแตกต่างระหว่างบุคคล มีทักษะการดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีศีลธรรม จริยธรรม พัฒนาตนเองสู่โลกแห่งอาชีพ รวมทั้งดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

สรุป งานกิจการนักเรียน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนปกติในโรงเรียน โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการเพื่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พละทานภัย ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นคนมีสุข ทริยภาพ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เลื่อมใสในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

1.2 ความสำคัญของงานกิจการนักเรียน

กาญจนา ศรีกาพสินธ์ (2533:5-6) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า งานกิจการนักเรียนมีความสำคัญต่อการบริหาร โรงเรียน เพราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนานักเรียน ให้มีความประพฤติที่พึงประสงค์ สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมได้อย่างมีความสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเรียน และชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี เป็นการพัฒนานุคลิกภาพ การมีวินัยในตนเอง การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาความสามารถ ความสนใจและความถนัดของนักเรียนแต่ละคนให้ก้าวหน้า เป็น ประชานแก่ตนเองและสังคม

ภิญโญ สาธร (2514:298-299) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของงานกิจการนักเรียนไว้ว่า เป็นงานที่สำคัญอย่างหนึ่งทางผู้บริหารการศึกษา โดยยึดหลักการที่ว่าโรงเรียนควรพยายามให้เด็กที่อยู่ในวัยเรียนทุกคน ได้มีโอกาสเข้าเรียนทุกคนอย่างเสมอภาคและยุติธรรม และเพื่อให้ นักเรียนรู้จักการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพสังคม เพื่อให้ นักเรียนประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

กิติมา ปรีดีดิถล (2532:165) ได้สรุปความสำคัญของงานกิจการนักเรียนไว้ว่า เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับนักเรียนโดยตรงเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพและมีความรู้พร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.3 วัตถุประสงค์ของงานกิจการนักเรียน

กิติมา ปรีดีดิถล (2532:165) ได้สรุปวัตถุประสงค์ของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความถนัดและความสามารถของนักเรียนแต่ละคน

2. เพื่อส่งเสริมสุขภาพนักเรียนอย่างทั่วถึง
 3. เพื่อส่งเสริมจรรยาบรรณวิชาชีพอันดีงามในสังคมและเทิดทูนวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติ
 4. เพื่อช่วยแก้ปัญหานักเรียนที่ขาดแคลนและขาดเรียน
 5. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้ถึงเทคนิคในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม
 6. เพื่อประชาสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานทั้งในและนอกโรงเรียน
- สำเนา ขจรศิลป์ (2525:3) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้
1. เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน
 2. เพื่อช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทุกด้าน
- เซฟเฟอร์ และมาร์ตินสัน (Shaffer and Martinson. อ้างถึงในบุญเสริม, ๒๕๓๑ :15) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ โดยจัดให้มีการบริการและสวัสดิการต่างๆ การอำนวยความสะดวกให้แก่นักเรียนเพื่อให้ความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน เช่น การแนะแนว การให้ทุนการศึกษา และการตรวจสุขภาพ
- เสริมวิทย์ สุภเมธี (2531:5) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้
- คือ
1. เพื่อสร้างสรรค์ประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นกระบวนการส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน รู้จักแสดงออกอย่างเหมาะสม และเป็นการพัฒนาระบบการทำงานร่วมกัน หรือทำงานเป็นกลุ่ม
 2. เพื่อพัฒนาความสนใจทางสมอง ความคิด การตัดสินใจ โดยเฉพาะการตัดสินใจร่วมกิจกรรมของนักเรียน
 3. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักการปกครองตนเอง เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมกลุ่ม
 4. เพื่อพัฒนาความสนใจให้ผู้เรียน ช่วยให้นักเรียนมีความสนใจหลายๆ ด้าน สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคมได้กว้างขวางขึ้น รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
 5. เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพที่ดี สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสุขภาพอนามัยและลักษณะนิสัยอื่นๆ
 6. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรับผิดชอบ เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานด้วยตนเอง ย่อมช่วยให้รู้จักรับผิดชอบต่องาน

7. เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เพราะได้ทำงานร่วมกัน ช่วยกันคิด และทำสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดความรักในหมู่คณะ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม

8. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าสู่อาชีพตามความถนัดและความสนใจ เช่น บริการแนะแนว ช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในอาชีพตามความถนัดและความสนใจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549:197) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ แบ่งตามความแตกต่างของกิจกรรมได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ความต้องการของนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเพิ่มเติมความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางขึ้น เพื่อค้นพบความถนัด ความสนใจ และพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ ตลอดจนพัฒนาทักษะทางสังคมและปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์ต่อสังคม

2. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันอันเป็นการนำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ในสังคมและวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

1.4 ขอบข่ายของงานกิจการนักเรียน

ภิญโญ สาธร (2514:298-328) ได้สรุปขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ว่า งานกิจการนักเรียนมีขอบข่ายตั้งแต่การสำรวจเด็กที่จะเข้าเรียนตามเกณฑ์บังคับ การติดตามนักเรียน และครอบครัวต่าง ๆ ดังนี้ คือ การสำรวจนักเรียนหรือการทำนายปริมาณนักเรียน การรับนักเรียน การแบ่งกลุ่มนักเรียน การเลื่อนชั้นนักเรียน การรายงานเกี่ยวกับนักเรียน การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การบริการและแนะนำนักเรียน การบริการเกี่ยวกับสุขภาพของนักเรียน

กาญจนา ศรีภาพินธุ์ (2533:7) ได้สรุปขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ การดำเนินการด้านทะเบียนและระเบียบวินัยนักเรียน บริการด้านสุขภาพ บริการสอนซ่อมเสริม บริการด้านปรับตัว กิจกรรมเสริมหลักสูตร บริการแนะแนว

พนัส หันนาคินทร์ (2534:217-219) ได้สรุปขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ การจัดกิจกรรมนักเรียน การจัดบริการแนะแนว การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การบริการอื่นๆ ที่จัดให้แก่แก่นักเรียน

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2534:37) ได้สรุปขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ การสำรวจนักเรียนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับที่เรียกว่าทำสำมะโนนักเรียน การรับเด็กเข้าเรียน การลงทะเบียนเรียน การแบ่งกลุ่ม แบ่งชั้นเรียน การปฐมนิเทศ การจัดให้ทุนการศึกษา การจัดกิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดให้บริการและสวัสดิการต่างๆ เช่น การบริการ

ด้านสุขภาพอนามัย การบริการแนะแนว การรักษาวินัยและความประพฤติของนักเรียน การทำระเบียบสะสม เก็บหลักฐานและประวัตินักเรียน การทำวิจัยประเมินผลและติดตามผลเมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษา

กิติมา ปรีดีดิลก (2532:167-168) ได้สรุปขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ การจัดทำทะเบียนประวัติ การปกครองนักเรียนและวินัยโรงเรียน การจัดบริการต่างๆ เช่น ห้องสมุด การแนะแนวสุขภาพ และการตรวจร่างกาย การจัดกิจกรรมนักเรียนที่ควรจัด เช่น สถานักเรียน ชุมนุมกีฬา เป็นต้น

คณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2532:4) ได้สรุปขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ การจัดทำทะเบียนประวัติ การปกครองนักเรียนและวินัยในโรงเรียน การจัดบริการต่างๆ การจัดกิจกรรมนักเรียน การจัดกิจกรรมสำหรับศิษย์เก่า

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549:193) ได้สรุป ขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ กิจกรรมนักเรียน การบริการสวัสดิการนักเรียน การส่งเสริมคุณธรรม และการพัฒนาบุคลิกภาพ การแนะแนว

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2520:12) ได้สรุปขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ ภารกิจด้านสวัสดิการ (Welfare Function) เป็นภารกิจที่เน้น การให้บริการและสวัสดิการเป็นสำคัญ ภารกิจด้านการควบคุม (Control Function) เป็นภารกิจที่ครอบคลุมการรับนักเรียน งานทะเบียนวินัยและการลงโทษ ภารกิจด้านกิจกรรมร่วมหลักสูตร (Curriculum Function) เป็นภารกิจที่ครอบคลุมถึง ชุมนุม และกิจกรรมที่นักเรียนปกครองกันเอง ภารกิจด้านการสอน (Teaching Function) เป็นภารกิจที่ครอบคลุมการปฐมนิเทศ การสอนซ่อมเสริม การสอนพิเศษ เป็นต้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 พุทธศักราช 2545 ได้สรุปขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ กิจกรรมนักเรียน การบริการสวัสดิการนักเรียน การส่งเสริมคุณธรรม การพัฒนาบุคลิกภาพและการแนะแนว

1.5 ประโยชน์ของงานกิจการนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532:25) ได้สรุปประโยชน์ของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ

1. ช่วยประสานประโยชน์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่นๆ
2. ช่วยส่งเสริมสุขภาพนักเรียนอย่างทั่วถึง
3. ส่งเสริมการดำรงชีวิตร่วมกันในโรงเรียนและชุมชน
4. ส่งเสริมความถนัดและความสามารถของแต่ละคน
5. ช่วยแก้ปัญหานักเรียนขาดแคลนและขาดเรียน

6. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน
 7. มีระบบในการบริหารงานและการแบ่งความรับผิดชอบในโรงเรียนอย่างทั่วถึง
 8. ส่งเสริมจรรยาบรรณอาชีพอันดีงามในสังคม
 9. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน
 10. เป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานต่างๆ
- เสริมวิทย์ สุขเมธี (2531:10) ได้สรุปประโยชน์ของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้
1. ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ โดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติ
 2. เสริมสร้างบุคลิกภาพนักเรียน
 3. ทำให้เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ
 4. ทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 5. ทำให้มีโอกาสดูแลออกถึงความต้องการของนักเรียน
 6. ช่วยสร้างชื่อเสียงและเกียรติคุณให้กับโรงเรียน
 7. ช่วยฝึกการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม
- ประดิษฐ์ สวณเจริญ (2520:164-165) ได้สรุปประโยชน์ของงานกิจการนักเรียนไว้

ดังนี้ คือ

1. ช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่
2. ฝึกความเป็นผู้นำและเป็นผู้รับผิดชอบส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
3. เป็นกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริม และเพิ่มพูนทักษะให้แก่แก่นักเรียน
4. ช่วยทำให้เกิดความรักและความสามัคคีในโรงเรียน

2. หอพัก

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดหอพัก

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดหอพักโดยทั่วไปเป็นการบูรณาการแนวความคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหอพักเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสถาบันอุดมศึกษาแห่งนั้น ซึ่งการจัดบริการหอพักก็เพื่อให้เป็นที่พักอาศัยสำหรับนิสิตนักศึกษาที่ไม่สะดวกในการเดินทาง เป็นแหล่งควบคุมความประพฤติ กิริยามารยาท ตลอดจนปลูกฝังความรักความสามัคคีระหว่างผู้พักอาศัย เป็นเครื่องมือในการฝึกอบรม การพัฒนาบุคลิกภาพลักษณะ และเป็นศูนย์กลางทางสังคม (ทองเรียน อมรัชกุล, 2531:137-38)

กริม (Grimm, อ้างอิงในมาณี ไชยธีรานุวัตศิริ. 2543:10-11) ได้สรุปถึงแนวคิดการจัดหอพักนิสิตนักศึกษาไว้ดังนี้

1. ที่พักเพื่อสาระชีวิต (Thematic Housing) การจัดที่พักในลักษณะนี้ มีความมุ่งหมายสำคัญที่จะจัดบุคคลที่มีคุณลักษณะความสามารถเท่ากัน ให้พักอาศัยอยู่ร่วมกันเช่น นิสิตนักศึกษาที่มีความสนใจร่วมกันหรือนักเรียนทุน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อมุ่งสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทำให้เกิดความใกล้ชิดกับผู้ที่มีความสำเร็จสูงด้วยกัน

2. ที่พักเพื่อการศึกษาาร่วมกัน (Coeducational Housing) การจัดที่พักลักษณะนี้เกิดจากการเรียกร้องให้จัดที่พักให้เป็นธรรมชาติ ที่จะช่วยการศึกษาโดยไม่แยกเพศ มหาวิทยาลัยบางแห่งได้ทดลองจัดที่พักในลักษณะนี้โดยมีอาคารหอพักนิสิตนักศึกษาชายและนิสิตนักศึกษานหญิงเชื่อมต่อกัน มีสิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกันบางส่วน เช่น ห้องอาหาร และกาบริการ

3. ศูนย์การศึกษาและอาศัย (Living-Learning Center) การจัดที่พักลักษณะนี้มีความมุ่งหมายเพื่อให้โอกาสนิสิตนักศึกษาได้ใช้ความพยายามศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มกำลังความสามารถโดยปราศจากอุปสรรคขวางกั้นใดๆ แนวคิดการจัดที่พักแบบศูนย์ศึกษาและอาศัยเป็นแนวคิดที่สนับสนุนประสบการณ์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้ตามอัชฌาศัย ส่วนประกอบสำคัญของการจัดที่พักแบบนี้ คือ มีโปรแกรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษากวามความต้องการของนิสิตนักศึกษามีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และประสบการณ์จัด โปรแกรม มีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประการ ถูกออกแบบมาเพื่อสนองตอบต่อกลุ่มผู้พักอาศัยเป็นสำคัญ

4. ที่พักแห่งความร่วมมือร่วมใจ (Co-Op Housing) การจัดที่พักลักษณะนี้เป็นการจัดที่พักโดยให้นิสิตนักศึกษาที่พักอาศัยร่วมมือร่วมใจประสานสามัคคีจัดการบริหารงานกันเองภายใน การจัดที่พักลักษณะนี้เป็นที่พอใจของนิสิตนักศึกษาที่มีรายได้น้อยซึ่งต้องช่วยกันทำงาน นับตั้งแต่การทำความสะดวก การดูแลทั่วไป ปัจจัยสำคัญของการจัดที่พักลักษณะนี้ขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นสำคัญ

5. ระบบชุมชนย่อย (Housing System) การจัดที่พักลักษณะนี้เป็นการจัดแบบเน้นการสร้างชุมชนหรือกลุ่มย่อยๆ ภายในอาคารที่พักที่มีอยู่แล้ว โดยอาจแบ่งเป็นหน่วยย่อยประมาณกลุ่มละ 40-80 คน แล้วตั้งชื่อกลุ่ม การจัดกลุ่มลักษณะเช่นนี้จะช่วยทำให้เกิดความสัมพันธ์ภายในกลุ่มได้ง่ายขึ้น และกลุ่มนี้สามารถเปลี่ยนแปลงและสร้างขึ้นมาใหม่ได้ทุกภาคเรียน

การจัดหอพักนิสิตนักศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการ คือ The Three 'P's ประกอบด้วย Plant หมายถึง สถานที่พักอาศัยที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้พักอาศัยและทรัพย์สินของบุคคลเหล่านั้น เป็นสถานที่ผู้พักอาศัยสามารถเดินทางไปมาตลอด 24 ชั่วโมง พร้อมทั้งจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ People หมายถึงผู้พักอาศัยในหอพักคือ

นิสิตนักศึกษา คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ การจัดหอพักต้องคำนึงถึงบุคคลเหล่านี้โดยพยายามให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนอย่างดีและ Pursuits หมายถึง กิจกรรมของผู้พักอาศัยที่เกิดขึ้นภายในหอพัก ซึ่งหอพักควรสร้างบรรยากาศทางวิชาการ โดยการนำคณาจารย์เข้ามาพักอาศัยร่วมกับนิสิตนักศึกษา ในหอพัก จัดห้องสมุด ห้องเรียน การแสดงและการอภิปราย เป็นต้น นอกจากนี้โครงการและกิจกรรมต่างๆ ควรมีการแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมอยู่เสมอและควรมีการจัดระบบการสื่อสารภายในหอพักเช่น การแจ้งข่าว หรือประกาศให้ผู้พักอาศัยทราบถึงกิจกรรม และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหอพัก แฟร์ไชลด์(Fairchild,nd อ้างถึงในวุฒิมิพล สกตเกียรติ. 2524:19)

วินสตัน แองคอร์ และเคือข่าย (Winston, Anchors and Associates. 1993:62?) ได้แบ่งแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการหอพักเป็น 3 แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดที่ถือว่าหอพักเป็นศูนย์กลางการศึกษา ผู้เรียนอยู่ภายใต้การดูแลของครู ภายใต้กฎระเบียบ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกับการเรียนในโรงเรียน
2. แนวคิดที่ถือว่ากิจการหอพักเป็นเรื่องของผู้เรียน สถานศึกษาไม่ต้องรับผิดชอบ ผู้เรียนต้องมีระบบในการบริหารจัดการกันเอง ซึ่งเป็นที่มาของหอพักที่เิงกว่า Fraternities และ Sororities
3. แนวคิดที่ถือว่าการจัดโปรแกรมการศึกษา ด้าน สังคมถือเป็นหลักสูตรในหอพัก จัดรูปแบบหอพักให้เป็นประโยชน์ สนับสนุนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นที่มาของการจัดการหอพักชายและหญิงอยู่ในบริเวณเดียวกัน

2.2 หลักการจัดการหอพัก

มนตรี แย้มกสิกร (2542:69) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักการจัดการหอพักไว้ดังนี้

1. ต้องมีความปลอดภัย
2. ต้องมีความสะอาดสบาย
3. ต้องสะอาดและถูกหลักสุขอนามัย

2.3 วัตถุประสงค์ของการจัดการหอพัก

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2531:12) ได้ให้ทัศนะไว้ว่าการให้บริการหอพักมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ เพื่อบริการผู้เรียนด้านที่พักอาศัยที่สะอาด สบายและปลอดภัย

ริเกอร์ และดี คอสเตอร์ (Riker and DeCoster. 1971:6) ได้ให้ทัศนะไว้ว่าการให้บริการหอพักมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ

1. เพื่อจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของอาคารหอพักให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ
2. เพื่อจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนอย่างเพียงพอ

3. เพื่อก่อให้เกิด โครงสร้างและกฎแห่งการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะและมีการร่วมมือกันในสังคม

4. เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อม ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเข้าใจกันและส่งเสริมการเรียนรู้

5. เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ เจริญเติบโตและมีพัฒนาการตามศักยภาพ มนตรี เข้มกสิกร (2542:68-69) ได้ให้ทัศนะไว้ว่าการให้บริการการหอพักมีวัตถุประสงค์

ดังนี้ คือ

1. วัตถุประสงค์หลัก

1.1 เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน

1.2 เพื่อช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีบุคลิกภาพและมีจริยธรรมตามปณิธานของ

สถานศึกษา

2. วัตถุประสงค์ของการจัดบริการหอพัก

2.1 เพื่อฝึกผู้เรียนให้รู้จักการอยู่ร่วมกัน เคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน รับผิดชอบ

ต่อตนเองและส่วนรวม

2.2 เพื่อฝึกผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีน้ำใจและมี ความสามัคคี

2.3 เพื่อสร้างและพัฒนาลักษณะนิสัยของผู้เรียน

สำเนา ขจรศิลป์ (2538:164) ได้ให้ทัศนะไว้ว่าการให้บริการหอพักมีวัตถุประสงค์

ดังนี้ คือ

1. เพื่อให้บริการด้านที่พักอาศัยที่มีความสะอาด สะดวกสบายและปลอดภัยแก่

ผู้เรียน

2. เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษแก่ผู้เรียน

3. เพื่อเสริมสร้างทักษะด้านสังคมให้แก่ผู้เรียน เช่น การรู้จักการอยู่ร่วมกัน การเคารพสิทธิของผู้อื่น ความมีน้ำใจ ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม และสามารถใช้เวลาในสถานศึกษาได้อย่างถูกต้อง

4. เพื่อช่วยเสริมสร้างทักษะในการทำงานร่วมกันในวิถีทางประชาธิปไตย โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนจัดกิจกรรมประเภทต่างๆ

5. เพื่อช่วยส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนในด้านสังคม อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ โดยการจัดสภาพแวดล้อมและฝึกอบรมในรูปแบบต่างๆ

นิกา พุทธสุวรรณ (2530:16) ได้ให้ทัศนะไว้ว่าการให้บริการหอพักมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ

1. เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน
2. เพื่อเปิดโอกาสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกลุ่มฝึกฝนประชาธิปไตย
3. เพื่อเอื้อหรือผลักดันให้เกิดสุขนิสัยที่ดีและรักนันทนาการ
4. เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมทั้งกลุ่มและแต่ละกลุ่ม

เพื่อส่งเสริมการปรับตัวเองให้เข้ากับปัญหาในชีวิตประจำวันได้

2.4 ประเภทของหอพัก

ลำเนาวั ขจรศิลป์ (2537:68-171) ได้จำแนกหอพักเป็น 10 ประเภทคือ

1. คอรัมิตอรี (Dormitory) เป็นหอพักรุ่นแรกที่มีการสร้างหอพักขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย หอพักประเภทนี้มีขนาดเล็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีที่พัก มีอาหารรับประทาน และเพื่อการฝึกอบรมระเบียบวินัย

2. เรสซิเดนเชียล ฮอลล์ (Residential Hall) เป็นหอพักขนาดใหญ่สามารถรับผู้เข้าพักได้มากกว่า 1,000 คน หอพักประเภทนี้มีผู้รับผิดชอบ 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่พักรักษาและอาคาร กับฝ่ายที่ปรึกษา ซึ่งคอยให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแนะนำ ร่วมกิจกรรมกับผู้เรียน จึงทำให้การพัฒนาผู้เรียนเกิดผลดี

3. แฟรเทอร์นิตี (Fraternity) เป็นหอพักชายเริ่มมีขึ้นในสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1776 โดยความร่วมมือของผู้ปกครองนักศึกษาที่มีฐานะดีกลุ่มหนึ่งของวิทยาลัยวิลเลียมและแมรี (William and Mary Village) และวัตถุประสงค์เพื่อให้บุตรหลานพักอาศัยอยู่นอกบริเวณมหาวิทยาลัย และพ้นจากการปกครองอย่างเข้มงวดจากเจ้าหน้าที่หอพักของสถานศึกษาและจัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อปกครองตนเอง ใช้ชื่อเป็นภาษากรีกว่า ฟาย เบตา แคปป์ (Phi Beta Kappa) ปัจจุบันสมาคมในลักษณะเดียวกันได้เกิดขึ้นอย่างมากมายในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น สมาคม แคปป์ อัลฟา (Kappa Alpha) สมาคมซิกมา ฟาย (Sigma Phi) และสมาคมเดลตา ฟาย (Delta Phi)

4. ซอโรริตี (Sorority) เป็นหอพักที่มีลักษณะการก่อตั้งและวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับแฟรเทอร์นิตี แต่เป็นหอพักสำหรับนักศึกษาหญิง ซึ่งตั้งขึ้นแห่งแรกที่มหาวิทยาลัยเวอร์มอนท์ (The University of Vermont) ในปี ค.ศ.1875 โดยตั้งชื่อสมาคมว่า ฟาย เบตา แคปป์ (Phi Beta Kappa) เช่นเดียวกับสมาคมแรกของหอพักนักศึกษาชาย

5. หอพักประเภทช่วยเหลือกันเอง (Co-operative Housing) เป็นหอพักประเภทประหยัดที่นักศึกษาต้องช่วยกันดำเนินกิจการของหอพักเองทั้งหมด นักศึกษาจึงมีความใกล้ชิดสนิท

สนมกันมาก นักศึกษาที่พักอาศัยในหอพักประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่ยากจนหรือนักศึกษาที่ต้องทำงานช่วยเหลือตนเอง

6. หอพักสหศึกษา (Co-educational Housing) เป็นหอพักที่นักศึกษาชายและหญิงพักอาศัยในหอพักเดียวกันซึ่งมีรูปแบบดังนี้

6.1 เป็นหอพักขนาดใหญ่ที่มี 2 อาคาร โดยมีห้องอาหารอยู่ระหว่างกลาง นักศึกษาชายและหญิงพักอาศัยอยู่ในแต่ละอาคาร แต่ใช้ห้องอาหารร่วมกัน

6.2 นักศึกษาชายและหญิงพักอยู่ในอาคารเดียวกัน แต่อยู่คนละชั้นของอาคาร โดยใช้ห้องอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ร่วมกัน

6.3 นักศึกษาชายและหญิงพักอยู่ในชั้นเดียวกัน แต่พักอยู่คนละห้อง และใช้ห้องอาหารและใช้สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ร่วมกัน

7. ศูนย์ศึกษาและอาศัย (Living Learning Center) เป็นหอพักประเภทที่เน้นการส่งเสริมการศึกษา ตัวอาคารขนาดใหญ่ซึ่งแยกออกเป็น 2 ส่วนสำหรับเป็นที่พักของนักศึกษาชายส่วนหนึ่ง และนักศึกษาหญิงส่วนหนึ่ง โดยมีห้องอาหารอยู่ระหว่างกลาง ภายในอาคารมีชั้นเรียนหลายชั้น มีห้องปฏิบัติการ และห้องทำงานของอาจารย์ มหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan State University) ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่ได้นำเอาแนวคิดเรื่องศูนย์ศึกษาและอาศัยมาใช้ แนวความคิดที่จัดที่พักอาศัยและชั้นเรียนอยู่ภายในอาคารเดียวกัน ก็เพื่อช่วยให้นักศึกษาในศูนย์ที่พักและอาศัยซึ่งมีจำนวนมากได้เข้าชั้นเรียนด้วยความสะดวกสบาย นอกจากเรื่องการศึกษาแล้ว หอพักประเภทนี้ยังจัดโปรแกรมเพื่อพัฒนานักศึกษาในรูปแบบต่างๆ อีกมากมาย

8. หอพักสำหรับผู้เฒ่าประจำ (Residential College) เป็นหอพักที่ให้บริการผู้เรียนที่อยู่ประจำในมหาวิทยาลัย ได้รับแนวความคิดจากประเทศอังกฤษ เป็นหอพักที่มีขนาดใหญ่ซึ่งอาจเป็นอาคารถึง 4 หลังติดกัน ภายในอาคารมีที่ทำการของคณะวิชา ชั้นเรียน ห้องทำงานของอาจารย์ ห้องสมุด ที่พักอาศัยของอาจารย์และนักศึกษา หอพักประเภทนี้มุ่งให้การศึกษาอบรมแก่นักศึกษาทั้งทางด้านการศึกษา วิชาชีพ ทักษะในสังคมและจรรยาบรรณแห่งอาชีพ

9. ห้องเช่าในวิทยาเขต (University Apartment) เป็นอาคารที่มีลักษณะเป็นห้องแถว 2 ชั้น สร้างขึ้นในบริเวณวิทยาเขตเพื่อนักศึกษาที่มีครอบครัวเช่าพักอาศัยและได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างสะดวกสบาย โดยมหาวิทยาลัยคิดค่าเช่าห้องพักถูกกว่าห้องพักเอกชน

10. หอพักภายนอกวิทยาเขต (Off Campus Housing) เป็นหอพักหรือบ้านเช่าของเอกชนซึ่งตั้งอยู่ภายนอกวิทยาเขต สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหอพักเอกชนที่อยู่ใกล้เคียงไว้บริการนักศึกษา

ครอฟฟ์ และฮอร์ตัน (Kroff and Horton. อ้างถึงในรัชนีบูลย์ ศิวสุพรรณ 2542:15-16) แบ่งประเภทของหอพัก ดังนี้

1. หอพักขนาดใหญ่หรือหอพักรวม (Large Dormitories or Dormitory Complexes) สามารถรับนักศึกษาเข้าพักอาศัยได้ 100-1,000 คน มีห้องพักแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ ห้องพักคนเดียว ห้องพัก 2 คน และห้องพักรวม 6-8 คน หอพักประเภทนี้มีห้องรับประทานอาหารขนาดใหญ่ มีสถานที่พักผ่อนและมีห้องอ่านหนังสือ หอพักดังกล่าวสถาบันจะเป็นผู้ดำเนินการเอง

2. กลุ่มบ้านเล็กๆ (Small-group Houses) คือ หอพักนักศึกษาชาย (Fraternity) และหอพักนักศึกษาหญิง (Sorority) เป็นหอพักเก่า วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ส่วนหอพักใหม่ สมาคมศิษย์เก่าเป็นผู้ดำเนินการเอง เป็นหอพักของนักศึกษาที่ฐานะดี สามารถรับนักศึกษาได้ 25-30 คน หอพักประเภทนี้ประสบความสำเร็จเกี่ยวกับผลการเรียนในหอพัก

3. ห้องชุดในบ้านเช่า (Apartment) เป็นห้องเช่าของนักศึกษาที่แต่งงานแล้วอยู่รวมกันเป็นครอบครัว ไม่มีการจัดโปรแกรมการศึกษาในที่พักและห้องพักแต่ละห้องมีลักษณะแตกต่างกันเล็กน้อย

หอพักนักศึกษาเป็นสถานที่ที่นักศึกษาต้องใช้เวลาอยู่ในหอพักมากกว่าอาคารอื่นๆ หอพักที่มีขนาดใหญ่และสูงหลายชั้นและมีระเบียบมากจะทำให้นักศึกษาที่มีความพึงพอใจต่อหอพักลดน้อยลง มีอัตราเสื่อมโทรมและการถูกทำลายจากนักศึกษาสูง นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมของหอพักน้อยลงและการดูแลทำให้ยาก แต่หอพักขนาดเล็กและไม่สูงมากจะทำให้บรรยากาศสังคมดี มีความสนุกสนาน ผ่อนคลาย มีความเป็นมิตร มีความอบอุ่นมากกว่าหอพักขนาดใหญ่ (สำเนา ขจรศิลป์. 2527:82)

วัลลภ เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530:113-114) ได้แบ่งที่พักอาศัยของนิสิตนักศึกษาออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ หอพักที่มหาวิทยาลัยจัดดำเนินการเอง และหอพักเอกชน สำหรับหอพักที่มหาวิทยาลัยดำเนินการมี 4 ประเภท

1. ประเภทห้องพักและอาหาร หมายถึง ลักษณะของหอพักที่จัดแบ่งเป็นห้องๆ ให้นิสิตนักศึกษาได้พักอาศัยโดยมีเครื่องเรือนที่จำเป็น เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ตู้ เตียง เป็นต้น และมีการจัดบริการด้านการรักษาความสะอาดและบริการอาหาร

2. ประเภทห้องชุด เป็นหอพักที่ประกอบด้วยหอรับแขก ห้องครัว ห้องนอน ห้องน้ำและห้องอื่นๆ ตามสมควร แต่ไม่มีบริการอาหาร หอพักประเภทนี้เหมาะสำหรับนิสิตนักศึกษาที่มีครอบครัวแล้วและนำครอบครัวมาอยู่ด้วยในขณะศึกษา

3. ประเภทช่วยกันทำงาน เป็นหอพักของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายฝึกให้นักศึกษารับผิดชอบร่วมกันในการเป็นพ่อบ้านแม่บ้าน โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษากลุ่มละประมาณ 10 คน อยู่ในหอพักเล็กๆ ซึ่งจัดเป็นบ้าน 1 หลัง มีห้องครัว ห้องรับแขก ห้องน้ำ มีเตอร์ไฟฟ้าและน้ำประปา โดยนิสิตนักศึกษาที่พักอยู่ต้องช่วยกันทำความสะอาดและร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่าย

4. หอพักประเภทบ้านเคลื่อนที่ที่เป็นหอพักที่จัดอย่างกะทัดรัด ประหยัดเนื้อที่สามารถบรรจุห้องรับแขก ห้องครัว ห้องน้ำ และห้องนอน ไว้ในบ้านสี่เหลี่ยมผืนผ้าเล็กๆ เหมาะสำหรับนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเพราะต้องการที่อยู่เป็นเอกเทศมีความเป็นส่วนตัว นิยมจัดหอพักลักษณะนี้ในต่างประเทศ

ส่วนหอพักเอกชนก็จัดในลักษณะเดียวกับหอพักของมหาวิทยาลัย แฉพาะประเภทให้เช่าห้องในบ้านของตนเองหรือให้เช่าบ้านทั้งหลังก็ได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจ้าของ

2.5 การจัดหอพักตามแนวคิด “ศูนย์ศึกษาและอาศัย”

สถานศึกษาได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ในหอพักโดยใช้ประโยชน์ของที่พักอาศัยเป็นแหล่งพัฒนานักศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ทั้งด้านชีวิตและวิชาการเป็นแนวความคิดที่จะพัฒนาให้หอพักเป็นศูนย์การศึกษาและอาศัย (Living-Learn Center) ซึ่งมีระบบการดูแลด้านกายภาพและมีระบบพัฒนานักศึกษา มีบุคลากรที่ดูแลบริหารงานอย่างเป็นระบบ มีอัตราค่าบริการที่ไม่แพง มีความปลอดภัยสูง ผู้ปกครองพึงพอใจ เห็นว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนานักศึกษาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ มหาวิทยาลัย สิ่งที่เป็นปัจจัยหลัก 3 ประการที่จะเป็นสิ่งที่แสดงถึงความมีประสิทธิภาพของการจัดหอพักนักศึกษาให้เป็นศูนย์ศึกษาและอาศัย คือ

1. จะต้องมีโปรแกรมพัฒนานักศึกษาที่กระตุ้นและตอบสนองต่อความต้องการ (Needs) ของการศึกษา
2. จะต้องมีบุคลากรที่คอยดูแลจัดการ โปรแกรมดังกล่าว
3. การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกจะต้องสอดคล้องกับความต้องการความจำเป็นของนักศึกษา

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530:107-120) ได้สรุปลักษณะของศูนย์ศึกษาและอาศัย ดังนี้

1. มีกิจกรรมที่พัฒนานักศึกษาในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาการ ด้านลักษณะนิสัย กิจยามารยาท การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ควรมี คณะกรรมการดำเนินงานซึ่งประกอบด้วยอาจารย์ นักศึกษาที่อาศัยอยู่ในศูนย์การศึกษาและอาศัย บุคลากร

นักศึกษาและนักแนะแนวกิจกรรมต่างๆ อาจใช้เวลาในช่วง 20:00-21:00 น. หรือวันเสาร์ เพื่อพัฒนาให้นักศึกษาได้เจริญงอกงามในด้านต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งนั้น

2. มีบุคลากร นักศึกษาประจำอยู่ในศูนย์การศึกษาและอาชีพ มีการให้บริการการให้คำปรึกษา แนะนำในช่วงเวลา 18:00-20:00 น.

3. จัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งเสริมพัฒนาการของนักศึกษาในศูนย์การศึกษาและอาชีพ เช่น ห้องรับแขก ห้องนันทนาการ ห้องอ่านหนังสือ ห้องประชุมสัมมนา กลุ่มย่อย ห้องสมุดประจำหอพัก ที่สำหรับจำหน่ายเครื่องดื่ม ของว่างและของใช้กระจุกกระจิกสำหรับชีวิตประจำวัน ห้องเอนกประสงค์ เป็นต้น

4. ประสานงานกับฝ่ายวิชาการและฝ่ายกิจกรรม โดยร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษาด้านต่างๆ เช่น จัดการสอนซ่อมเสริมหรือวิชาที่นักศึกษาสนใจที่จะเรียนรู้ นอกเหนือไปจากหลักสูตรที่กำหนดไว้ในมหาวิทยาลัย

5. สนับสนุนและส่งเสริมให้นักศึกษาในศูนย์จัดกิจกรรมต่างๆ โดยผ่านการพิจารณาเห็นชอบของคณะกรรมการศูนย์ ซึ่งจะสนับสนุนกิจกรรมในรูปแบบของการประสานงานอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะเป็นไปได้ เปิดโอกาสให้นักศึกษาใช้ความสามารถพิเศษ เพื่อการแสดงออกในกิจกรรมต่างๆ ตามที่นักศึกษาสนใจเกิดขึ้น

6. ดำเนิน โครงการที่จะเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาเป็นระยะๆ เช่น การตัดบัตรฟิงเทรสน์ และนั่งสมาธิ

7. จัดให้มีวิทยากรมาบรรยาย ให้ความรู้เป็นครั้งคราว เช่น ให้มีวิทยากรมาบรรยายเรื่องความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน นานาชาติไทย การพัฒนาบุคลิกภาพ การพูดในที่ชุมชน

8. จัดให้มีการแข่งขันทางวิชาการที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาความรู้ ความคิดของนักศึกษา

9. จัดให้มีการประเมินผลกิจกรรมและ โครงการที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษาด้านต่างๆ ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบพัฒนาการของผู้ที่อยู่ในศูนย์การศึกษาและอาชีพกับผู้ที่มีได้อยู่ ลักษณะของศูนย์ศึกษาและอาชีพเป็นศูนย์จำลองลักษณะของสังคมที่ดีที่นักศึกษาจะต้องไปเผชิญในอนาคต เป็นการฝึกและเตรียมนักศึกษาให้เคยชินกับสภาพที่อาชีพที่สะดวก เป็นระเบียบ ถูกลักษณะ ได้อยู่ในสังคมที่ดี จิตใจงดงาม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. การบริการงานหอพัก

การบริการงานหอพักเป็นงานบริการต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดต้องดำเนินการเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นิสิตที่พักอาศัยอยู่ในหอพัก ให้ได้รับความสบายและความปลอดภัยมีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนและเกิดการพัฒนาตนเองให้มีความสมบูรณ์ทุกๆ ด้าน โดยคำนึงถึงการให้บริการที่หลากหลาย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนานิสิตซึ่งการบริหารงานหอพักแบ่งเป็นงานบริการต่างๆ ได้แก่

1. การบริการงานหอพักด้านกายภาพ
2. สภาพแวดล้อมของหอพัก
3. สวัสดิการด้านสุขอนามัย
4. สวัสดิการด้านความปลอดภัย

3.1 การบริการงานหอพักด้านกายภาพ

การบริการงานหอพักด้านกายภาพหมายถึงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับ อาคาร และสถานที่ตั้งของหอพัก ขนาดของอาคาร ความสะดวกสบายเพื่อให้ นิสิตได้รับประโยชน์ในการพัฒนาทั้งร่างกายสติปัญญา อารมณ์และจิตใจ เช่น อากาศถ่ายเทได้สะดวก ส่งเสริมการเรียนการสอนและการพัฒนานิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาให้มีความ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งจึงควรพิจารณาในการเลือกทำเลที่ตั้งของอาคารหอพักอย่างรอบคอบเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า ให้เหมาะสมกับสภาพของนิสิตดังที่ ประภาศรี สุทธิบุตร (2522:26) ได้สรุปข้อเสนอแนะของสมาคมผู้บริหาร โรงเรียนของสหรัฐอเมริกา (American School Administrators) ไว้ดังนี้

1. ควรคำนึงถึงสิ่งรบกวน
2. ควรคำนึงถึงกลิ่นเหม็นที่น่ารังเกียจ
3. จํานึงถึงความปลอดภัยและความสุขสบายของผู้ใช้
4. คำนึงถึงประโยชน์ หน้าที่ จุดมุ่งหมายของอาคารแต่ละส่วน
5. คำนึงถึงความงามความสมดุลด้านความสวยงาม
6. คำนึงถึงความประหยัด

วิชา เพชรขาว (2531:21) เสนอแนะว่าภาพในอาคารหอพักนักศึกษาควรประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

1. ห้องพักนักศึกษาควรเป็นห้องสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีพื้นที่เพียงพอสำหรับวางเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้สอยอื่นๆ โดยทั่วไปขนาดห้องพักหนึ่งคนใช้พื้นที่ประมาณ 90-120 ตารางฟุตและขนาดห้องละสองคนใช้พื้นที่ประมาณ 140-180 ตารางฟุต

2. ห้องน้ำห้องส้วม การจัดห้องน้ำห้องส้วมภายในหอพักสามารถจัดได้สองลักษณะคือ ใช้ระบบรวมหรือใช้แยกเฉพาะห้องพัก ในการจัดระบบรวมได้กำหนดความเหมาะสมไว้ดังนี้

2.1 ห้องส้วมผู้ชาย 1 ที่ต่อ 10 คน ผู้หญิง 1 ที่ต่อแปดคน

2.2 ห้องอาบน้ำ ใช้อัตราส่วน 1 ที่ต่อ 8 คน

2.3 ห้องปัสสาวะ ใช้อัตราส่วน 1 ที่ /12 คน

3. ห้องรับประทานอาหารควรจัดให้มีห้องอาหารรวมขนาดใหญ่เพราะเป็นส่วนหนึ่งที่ให้ออกาสนักศึกษาได้พบปะในช่วงเวลาอาหาร และสามารถแยกห้องขนาดใหญ่ให้เป็นส่วนย่อยๆ ได้ด้วย

4. ห้องพักผ่อนนันทนาการควรมีพื้นที่เพียงพอกับจำนวนของนักศึกษาที่พักในหอพักและสามารถแยกออกเป็นห้องย่อยได้ด้วย

5. ห้องเก็บของของนักศึกษาและอุปกรณ์ของหอพักจะต้องมีพื้นที่เพียงพอสามารถใช้เก็บอุปกรณ์ไฟฟ้าและเครื่องกลอื่นๆ ของหอพักและเป็นห้องเก็บของของนักศึกษาในช่วงปิดภาคการศึกษา

6. ทางเดินเชื่อมในหอพักจะต้องจัดให้สัมพันธ์กันกับห้องพักนักศึกษาแต่ละห้องและควรสร้างบรรยากาศให้มีความสว่าง เป็นที่มีประโยชน์ตลอดทั้งให้มีความเป็นส่วนตัวให้มากที่สุด ขนาดที่เหมาะสมคือ 7-25 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ของอาคารทั้งหมด โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยกรณีฉุกเฉินด้วย ในการก่อสร้างอาคารหอพักนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษานั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานการก่อสร้างไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2523:59)

1. ควรเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กสูงไม่เกิน 4 ชั้น

2. ห้องพักขนาดจุนักศึกษา 4 คน กำหนดเนื้อที่ให้คนละ 7 ตารางเมตร

3. ห้องน้ำห้องส้วมกำหนดให้ 1 ตารางเมตร/คน

4. ห้องพักผ่อนภายในหอพัก กำหนดให้ 2 ตารางเมตร/คน (คิดเป็น 20% ของนักศึกษาในหอพัก)

5. ห้องซักเสื้อผ้า กำหนดให้ 10 ตารางเมตร/คน (คิดพื้นที่ตามความจำเป็น)

6. ห้องเก็บของกำหนดให้ 10 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ทั้งหมดในหอพัก

7. จัดระเบียบการจราจรและเส้นทางสัญจร กำหนดให้พื้นที่จราจรไม่เกิด 25 เปอร์เซ็นต์/พื้นที่ทั้งหมดของหอพัก

ในการก่อสร้างอาคารหอพักนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษานั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดมาตรฐานการก่อสร้างไว้ (วิชา เพชรขาว, 2531:21-22) ดังนี้

1. ควรเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กสูงไม่เกิน 4 ชั้น
2. ห้องพักขนาดจุนักศึกษา 4 คน กำหนดเนื้อที่ให้คนละ 7 ตารางเมตร
3. ห้องน้ำ ห้องส้วมกำหนดให้ 1 ตารางเมตร/คน
4. ห้องพักผ่อนภายในหอพัก กำหนดให้ 1 ตารางเมตร/คน (คิดเป็น 20% ของนักศึกษาในหอพัก)
5. ห้องซักเสื้อผ้า กำหนดให้ 10 ตารางเมตร/คน (คิดพื้นที่ตามเวลาจะเป็น)
6. ห้องเก็บของ กำหนดให้ 10% ของพื้นที่ทั้งหมดในหอพัก
7. ระเบียบทางสัญจร กำหนดให้ไม่เกิน 25% ของพื้นที่ทั้งหมด

การจัดสร้างหอพักหรือที่พักอาศัยของนักศึกษา ควรที่จะมีการวางแผนก่อสร้าง เพื่อให้ได้รูปแบบและลักษณะของที่พักที่เหมาะสม เจ้าหน้าที่ ธารณะสุข หัวหน้าฝ่ายหอพัก วิศวกรและบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่นๆเข้าประชุมวางแผนร่วมกัน (Fitzgerald and others, 1970:21)

3.2 สภาพแวดล้อมของหอพัก

การจัดสภาพแวดล้อมของหอพัก อาจพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของหอพัก เพราะบางสถาบันจัดตั้งหอพักไว้เพียงเพื่อเป็นที่พักอาศัยเท่านั้น บางสถาบันเน้นเรื่องการส่งเสริมการศึกษาและบางสถาบันเน้นเรื่องการพัฒนาการศึกษา ปัจจุบันแนวคิดในเรื่องการพัฒนาหอพักเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมของหอพักนักศึกษาจึงควรจัดให้นักศึกษาได้พักอาศัยอย่างสะดวก สบาย ปลอดภัย และต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษาและการพัฒนาหอพัก (ไพรัตน์ พันธุ์แก้ว และคณะ 2543 : 12) ได้ให้ทัศนะสภาพแวดล้อมไว้ดังนี้

สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ทั้งปวงทางกายภาพทั้งสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น สิ่งของ เครื่องเรือน อาคาร ชุมชน เป็นต้น และสภาพแวดล้อมเป็นระบบเปิด มีความต่อเนื่องไม่สิ้นสุด ไม่มีขอบเขตทั้งทางกายภาพและเวลา (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร 2526:17, 324)

สำหรับการศึกษาแบบธรรมชาติและการพึ่งตนเอง กลุ่มเป้าหมายที่จะทำการศึกษาคือ เด็กที่อาศัยอยู่ในโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ทฤษฎีของเบอร์ทรัน รัสเซลได้ให้ความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อเด็กไว้ดังนี้ “ความปรารถนาของสัญชาตญาณของเด็กเท่าที่เรามองเห็น

นั้นคลุมเครือ เพราะการศึกษาและ โอกาสของเด็กอาจเปลี่ยนแปลงความปรารถนานี้ไปสู่ทิศทางที่ต่างกันไปได้ วัตถุประสงค์ของสัญญาฉบับนั้นมีลักษณะเป็นกลางในทางศีลธรรม มันอาจถูกหล่อหลอมให้ไปทางดีหรือทางชั่วได้ โดยอิทธิพลของภาวะแวดล้อม (น้ำอ้อย สวนสาธิต อ้างอิงจากสันต์สิงห์กัตติ, 2533:79)

การสร้างหอพักนักเรียนนับเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยเสริมการเรียนการสอนและการพัฒนานักศึกษาในสถานศึกษาให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่การจัดหอพักให้เหมาะสมในทุกด้านย่อมจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบและปัญหาในแต่ละด้าน โดยเฉพาะทางด้านกายภาพ (วิชา เพชรขาว, 2531:19) สถานศึกษาควรพิจารณาอย่างรอบคอบในการเลือกทำเลที่ตั้งของอาคารหอพัก เพื่อให้มีความเหมาะสมและสามารถใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่า ส่งเสริมศักยภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้พักอาศัย โดยพยายามใช้ประโยชน์ของหอพักเป็นแหล่งพัฒนานักศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ทั้งด้านชีวิตและวิชาการ เป็นแนวคิดที่พัฒนาให้หอพักเป็นศูนย์บริการกายภาพและอาศัย (Living and Learning Center)

พันเลิศ รัชฎยศิริ (2537:14) ได้สรุปเกี่ยวกับการกำหนดที่ตั้งของหอพัก ดังนี้

1. ควรแยกหอพักออกจากที่ดินของการใช้ประโยชน์แห่งอื่น เพราะจะทำให้สะดวกในการจัดผังและมีโอกาสสัมผัสกับพื้นที่สีเขียวมากขึ้น และที่ ๆ เป็นพื้นที่สีเขียวนี้ยังอาจใช้เป็นที่สำหรับการขยายตัวของหอพักในอนาคต
2. หอพักที่เป็นอาคารเดี่ยวหรือหอพักอาจารย์ที่มีครอบครัวควรแยกออกไปจากหอพักประเภทอื่นไว้ต่างหาก
3. ถ้าเป็นสถานศึกษาที่มีที่ดินน้อย หอพักที่เป็นอาคารสูง (High Rise) ก็เป็นสิ่งจำเป็น แต่ถ้าเป็นไปได้แล้วควรขยายหอพักไปในแนวราบจะดีกว่า
4. การรวมหรือแยกหอพักชายและหญิงนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ในต่างประเทศนั้นสนับสนุนให้รวมนักศึกษาชายและหญิงไว้ในหอพักเดียวกันเพื่อจะเป็นการฝึกฝนไม่ให้เกิดความรู้สึกแยกเป็น 2 ฝ่ายระหว่างชายกับหญิงตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษา นอกจากนั้นยังช่วยให้การจัดห้องสำหรับผู้พักมีความคล่องตัวมากขึ้น

การจัดสร้างหอพักหรือที่พักอาศัยของนักศึกษาควรที่จะมีการวางแผนก่อสร้างเพื่อให้ได้รูปแบบและลักษณะของที่พักที่เหมาะสม สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ดังที่ซีเกอร์ส (Seagers, 1961:5) ได้สรุปเกี่ยวกับการจัดวางแผนอาคารหอพักของสถานศึกษาโดยทั่วไปดังนี้

1. ควรตั้งอยู่ในบริเวณที่เหมาะสม กว้างขวางพอเหมาะกับโครงการปัจจุบันและสามารถที่จะขยายได้ในอนาคต

2. ควรตั้งอยู่ในสถานที่ปลอดภัย สวยงาม และสามารถใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรม กลางแจ้งและนันทนาการ ได้มากที่สุด
3. ควรมีการวางแผนผังให้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อให้เหมาะสมกับความ ต้องการ
4. ควรจัดส่วนที่อีกทีกและเจียบสงบแยกออกจากกัน
5. ควรตั้งอยู่ในที่ที่ก่อให้เกิดปัญหาจราจรน้อยที่สุด
6. ควรจัดระบบจราจร โดยแยกทางรถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถจักรยานและทางเท้า ออกจากกัน
7. ควรคำนึงถึงการระบายอากาศและแสงสว่างให้เป็นธรรมชาติ
8. ควรสร้างด้วยวัสดุที่เลือกสรรมาอย่างดี ทนทาน และราคาเหมาะสม
9. ควรมีอุปกรณ์ที่สมบูรณ์และใช้ประโยชน์ได้มาก ภายในอาคาร

พินเลิศ รัชฎยสิริ (2537:14) ได้ให้แนวทางถึงการกำหนดพื้นที่บริการต่างๆ ว่า หอพักมหาวิทยาลัยจะต้องคำนึงถึงจำนวนนักศึกษาหรือประชากรที่จะเข้าพัก ชนิดของหอพักที่ ตกลงใจจะสร้าง ประมาณเนื้อที่ที่ต้องการในหอพักแต่ละประเภทที่จะสร้าง การดำเนินการของแต่ละ หน่วยหอพัก ห้องบริการเพื่ออำนวยความสะดวก เช่น ห้องพักผ่อน ห้องประชุม ห้องอ่าน หนังสือ ฯลฯ การกำหนดแบบก่อสร้าง (Planning Modules) ของหอพักซึ่งมีด้วยกันหลายมาตรฐาน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสะดวกสบายที่จัดให้กับหอพักแต่ละชนิด เช่น การกำหนดเนื้อที่อาคารหอพัก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริงมากกว่าขนาดมาตรฐานที่ใช้ใน ต่างประเทศ ดังนี้ หอพักระดับปริญญาตรี 1.0 ตารางเมตร/คน ห้องพักระดับสูงกว่าปริญญาตรี 9.0 ตารางเมตร/คน ห้องน้ำและอ่างล้าง 1.0 ตารางเมตร/คน ห้องกิจกรรม (Common Room) 2.0 ตารางเมตร/คน ห้องซักผ้า 0.25 ตารางเมตร/คน และห้องอาหาร 0.75 ตารางเมตร/คน

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (2543:14-15) ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานกิจการ นักศึกษาเกี่ยวกับ การดำเนินงานหอพักนักศึกษาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในหอพักนักศึกษาต้องมี เพิ่มเติม ดังนี้

1. ขนาดของห้องพักและจำนวนนักศึกษาที่พักอาศัยในห้องต้องมีความเหมาะสม โดยไม่ต้องจัดให้นักศึกษาอยู่อย่างแออัด โดยทั่วไปควรมีพื้นที่ประมาณ 7 ตารางเมตร/นักศึกษา 1 คน
2. ห้องพักนักศึกษาต้องมีอากาศถ่ายเทดี
3. ต้องมีห้องน้ำและห้องสุขาให้เพียงพอกับนักศึกษา

4. อุปกรณ์ประจำห้องพัก เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เตียงนอน ที่นอน และตู้เสื้อผ้า ต้องมีคุณภาพดีพอสมควรและมีจำนวนเท่ากับจำนวนนักศึกษาที่พักในห้อง
5. ต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกประจำห้องพัก เช่น คอมพิวเตอร์ ห้องพักผ่อน ห้องอ่านหนังสือ ห้องให้คำปรึกษา โทรศัพท์ โทรทัศน์ น้ำดื่มที่สะอาด หนังสือพิมพ์รายวัน และอุปกรณ์ซักрид เป็นต้น ไว้บริการให้เพียงพอกับความต้องการ
6. อาคารห้องพักและสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพักต้องได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดี มีความสะอาดและเป็นระเบียบอยู่เสมอ
7. ห้องพัก ห้องน้ำ บริเวณภายในและภายนอกห้องพักต้องได้รับการดูแลให้สะอาดอยู่เสมอ

3.3 สวัสดิการด้านสุขอนามัย

การจัดบริการและสวัสดิการต่างๆ ภายในห้องพัก จำเป็นต้องมีกรวางมาตรฐานของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อการอำนวยความสะดวกแก่นิสิตนักศึกษา อย่างมีคุณภาพ ดังที่ทบวงมหาวิทยาลัย (2542:14-15) ได้กำหนดมาตรฐานการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกประจำห้องพักให้มีจำนวนเท่ากับนิสิตนักศึกษาที่พักอยู่อาศัยในแต่ละห้อง นอกจากนี้สิ่งอำนวยความสะดวกประจำห้องพัก เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์รายวันให้เพียงพอกับความต้องการของนิสิตนักศึกษา และต้องได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดีมีความสะอาดเป็นระเบียบอยู่เสมอ

คูนท์ และ โอดอนเนลล์ (Kountz & O'Donnell, 1973:191) ได้ให้ความหมายของสวัสดิการว่า คือผลประโยชน์ที่หน่วยงานหรือสถาบันจัดให้บุคลากรเป็นการให้กำลังใจและบำรุงขวัญ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและสะดวกสบาย เป็นต้น

วัลลภา เกษหัตถ์สิน ณ อยุธยา (2525:42-43) ได้กล่าวถึงหลักการจัดบริการและสวัสดิการไว้ดังนี้ว่า

1. หลักการพัฒนา นิสิตนักศึกษา เพื่อส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้พัฒนาความมีระเบียบเรียบร้อยมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบและมีความคิดสร้างสรรค์สังคม
2. หลักความสะดวกสบาย โดยให้ผู้รับผิดชอบคำนึงถึงความสะดวกสบายของนิสิตนักศึกษา เช่น การจัดบริการอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งเป็นงานที่สนับสนุนความเจริญทางสมองและร่างกายของนิสิตนักศึกษา
3. หลักการประหยัด งานบางอย่างสถาบันไม่สามารถจัดให้ได้เนื่องจากเป็นการฟุ่มเฟือยก็ไม่จำเป็นต้องจัด

4. หลักการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ สิ่งที่จัดบริการควรเป็นสิ่งเอื้อต่อการเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้นิสิตนักศึกษาเกิดการเรียนรู้ มีกำลังใจเรียนมากขึ้น

5. หลักการให้ก่อนขอ ผู้บริหารควรได้สัมผัสสภาพการณ์ๆ ด้วยตนเอง เมื่อเห็นความจำเป็นข้อใดสามารถจะทำให้ควรจัดให้ก่อนที่นิสิตนักศึกษาจะเรียกร้อง

6. หลักความสามัคคี สวัสดิการที่จัดขึ้นควรยึดหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์หรือสัมพันธภาพระหว่างนิสิตนักศึกษาด้วยกันหรือนิสิตนักศึกษากับอาจารย์ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า งานบริการและสวัสดิการมีความสำคัญในการเอื้ออำนวยความสะดวกสบายให้แก่นิสิตนักศึกษา เพราะสภาพแวดล้อมมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ของนิสิตนักศึกษา กล่าวคือเมื่อสภาพแวดล้อมดีแล้วจะทำให้การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ดีขึ้นด้วย

ปัญญา ช่อสตัย (2542:33) ได้สรุปลักษณะการจัดสวัสดิการแก่นักศึกษา ดังนี้

1. ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร
2. ที่พักอาศัย สถานพยาบาล ไปรษณีย์ โทรเลข วิทยุ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน และพาหนะในการเดินทาง
3. ปัจจัยที่แก้ปัญหาและอุปสรรคในการเรียน เช่น คู่มือนักเรียนใหม่ บริการแนะแนว การให้ความช่วยเหลือทางการเงินในรูปแบบต่างๆ
4. ปัจจัยที่สนับสนุนการประกอบอาชีพในอนาคต เช่น การให้ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดแรงงาน อาชีพต่างๆ การอบรม การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสมัครงานและการจัดหางาน
5. ปัจจัยที่ส่งเสริมและพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ ความรู้ทางวิชาการ มีคุณธรรม ความับผิดชอบต่อตนเองและสังคม คือ การสนับสนุนการทำกิจกรรมประเภทต่างๆ

งานสวัสดิการเป็นงานที่เกี่ยวกับผลประโยชน์และการบริการที่สถานศึกษาจัดให้นักศึกษาในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ เพื่อบำรุงขวัญและเสริมสร้างกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน สวัสดิการอาจเป็นเงินหรือให้บริการความสะดวกสบายต่างๆ แต่ต้องให้เป็นการพิเศษเพิ่มเติม เช่น สวัสดิการด้านหอพัก ความปลอดภัย ทุนและการจัดหางาน ด้านสุขอนามัย ด้านการให้การปรึกษา และแนะแนว การให้สวัสดิการที่ดีต้องเป็นไปอย่างมีคุณภาพและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ทองเรือน อมรัชกุล, 2525:53)

การมีสุขภาพอนามัยที่ดีเป็นพื้นฐานของชีวิต บุคคลจะมีความสุขเติบโต มีความสุข และมีความสำเร็จในการทำกิจกรรมใดๆ ด้วยดีนั้น ต้องเป็นบุคคลที่มีสุขภาพอนามัยดี การศึกษาเล่าเรียนก็เช่นเดียวกันกับกิจการอื่นๆ คือ จะมีความก้าวหน้า ประสบความสำเร็จเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับสุขภาพของผู้เรียน นอกจากนั้นการศึกษายังมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะในการรักษาสุขภาพให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงตลอดไปอีกด้วย สุขภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญควบคู่กับการศึกษามาเป็นเวลานาน (สำเนาฯ ขจรศิลป์, 2539:205) การจัดดำเนินงานด้านสุขอนามัยโดยทั่วไปยังไม่มีมาตรฐานเท่าที่ควร การดำเนินงานส่วนใหญ่จะเน้นหนักทางด้าน การแก้ปัญหาสุขภาพอนามัยมากกว่าการส่งเสริมและการป้องกัน การกำหนดวัตถุประสงค์ของการบริการด้านสุขอนามัยให้สอดคล้องกับหลักวิชาการอย่างชัดเจนจึงมีความสำคัญมาก สมาคมบริการอนามัยในสถาบันอุดมศึกษาอเมริกัน (American College Health Association, อ้างถึงในสำเนาฯ ขจรศิลป์, 2537:207) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ด้านสุขภาพอนามัยดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในเรื่องสุขภาพอนามัย
2. เพื่อช่วยเสริมสร้างสุขนิสัยทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวม
3. เพื่อจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้ถูกหลักอนามัยและมีความปลอดภัย
4. เพื่อให้การศึกษาด้านสุขศาสตร์แก่ผู้เรียน
5. เพื่อจัดบริการรักษาพยาบาลทั้งด้วร่างกายและจิตใจ
6. เพื่อจัดบริการด้านการป้องกันโรคอันอาจเกิดขึ้นกับบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย

และจิตใจ

7. เพื่อจัดให้มีการคัดกรองโรคภัยที่เกี่ยวกับปัญหาขั้นพื้นฐานในด้านสุขภาพของบุคคล
ธีรยุทธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (2526:74-75) ได้กำหนดขอบเขตการให้บริการด้านสุขภาพอนามัย ดังนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
2. บริการตรวจสุขภาพนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน
3. การควบคุมโรคติดต่อ
4. การปฐมพยาบาล
5. การจัดและบริการอาหาร
6. การจัดโครงการสวัสดิภาพของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน

การบริการสุขภาพอนามัย บริการนี้จัดขึ้นเพื่อดูแลรักษา ตลอดจนการป้องกันและแนะนำนักศึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเองและของชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ นักศึกษามีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจาก โรคภัยไข้เจ็บที่บั่นทอนความสามารถในการเรียนของ

นักศึกษา ดังนั้น การจัดการดำเนินงานเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยจึงมีความสำคัญมาก ดังที่ ชาวลิท พุทธวงศ์ (2528:24) ได้สรุปความสำคัญไว้ดังนี้

1. ช่วยให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคมอันจะมีผลช่วยให้เด็กมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มีความเจริญงอกงามทางสมอง และมีผลการเรียนสูง
2. ช่วยปลูกฝัง สร้างเสริมสุขนิสัยและเจตคติให้แก่เด็กตั้งแต่เล็ก พฤติกรรมทางด้านอนามัยเหล่านี้จะติดตัวเด็กไปจนโต เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมทางด้านสุขภาพอนามัยที่ดีและถูกต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม
3. ช่วยให้อายุยืน การมีสุขภาพดีช่วยลดอัตราการตายให้น้อยลง
4. ทำให้ฝ่ายที่ทำงานร่วมกันในการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีให้แก่เด็กมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การบริการด้านสุขภาพอนามัยมีดังนี้

1. จัดให้มีการตรวจสุขภาพเมื่อเข้ามาศึกษา
2. จัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี
3. จัดให้มีการสร้างภูมิคุ้มกันโรคเมื่อมีโรคระบาด
4. ให้คำปรึกษาแก่นักลากรของสถานศึกษาเกี่ยวกับการสุขภาพิบาล อาหารและสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา
5. ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกัน การรักษาโรคและการส่งเสริมสุขภาพ
6. ให้บริการปัจจุบันพยาบาลและการตรวจโรค เตรียมความพร้อมเพื่อการส่งต่อผู้ป่วยโดยการประสานงานกับสถานพยาบาลในพื้นที่
7. ให้บริการเวชกรรม ที่จำเป็น
8. ให้บริการที่ติดต่อบริการทันตกรรม

การให้บริการด้านสุขภาพอนามัยเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานที่ต้องจัดให้กับผู้เรียน ปัจจุบันมักจะเป็นการให้บริการด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้นมากกว่าการป้องกันและการส่งเสริมสุขภาพอนามัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

3.4 สวัสดิการด้านความปลอดภัย

ความปลอดภัยในสถานศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง การจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้ปลอดภัยจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการป้องกันอุบัติเหตุและส่งเสริมความปลอดภัย โดยสถานศึกษาต้องคำนึงถึงความสะอาด ความเป็นระเบียบ และความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อม

พจน์ กุสุมภ์ (2541:7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความปลอดภัย (Safety) หมายถึง ความปราศจากความเสี่ยงที่ยอมรับไม่ได้

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ในศตวรรษหน้า จากการรวบรวมแนวคิดของนักวิชาการของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้าร่วมสัมมนา เพื่อหาแนวทางส่งเสริมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในศตวรรษหน้า (เอนอชฌา วัฒนบูรานนท์, 2539:132-134) พอสรุปดังนี้

1. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัย ควรจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้สะอาด ปลอดภัย ควรจัดการจราจรภายในสถาบันการศึกษา เพื่อฝึกนิสัยให้รู้จักเดินทางด้วยความปลอดภัยและมีการจัดตั้งมาตรฐานขั้นต่ำในเรื่องการจัดสิ่งแวดลอม ในสถาบันศึกษาคว. สร้างระเบียบวินัยให้นิสิตในเรื่องการทิ้งขยะมูลฝอย โดยต้องจัดที่รองรับไว้ให้เพียงพอ โดยมาตรการเรื่องการตรวจสอบ บำรุงรักษาและปรับปรุงอาคาร วัสดุอุปกรณ์และสิ่งแวดลอมต่างๆภายในสถาบันการศึกษาให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยใช้งานได้

2. ด้านการจัดบริการความปลอดภัย ควรจัดให้มีบริการรับและส่งนิสิต โดยกำหนดให้เป็นมาตรการหรือกฎระเบียบ จัดให้มีบริการรักษาพยาบาลโดยพยาบาลหรือครูที่มีพื้นฐานทางด้านพยาบาลอยู่ประจำห้องพยาบาลกรณีเกิดอุบัติเหตุขึ้น และควรจัดให้มีอุปกรณ์ป้องกันอุบัติเหตุ เช่น เครื่องดับเพลิง

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ควรจัดให้มีการเรียนการสอนเนื้อหาสวัสดิศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึง ระดับอุดมศึกษา ซึ่งหลักสูตรควรจัดให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรืออุบัติเหตที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต โดยครูอาจารย์ หรือผู้ทำหน้าที่สอนเนื้อหาสวัสดิศึกษา ควรมีพื้นฐานความรู้หรือมีคุณวุฒิทางด้านสวัสดิศึกษาโดยตรง ในระดับอุดมศึกษา ควรจัดหลักสูตรให้วิชาเอกด้านการจัดการความปลอดภัยในโรงงานหรือสำนักงาน จะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกความปลอดภัยให้แก่ผู้เรียน ซึ่งครูผู้สอนเนื้อหาสวัสดิศึกษาควรปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมความปลอดภัยและควรปรับปรุงวิธีการสอนในรูปแบบต่างๆ เน้นให้นิสิตมีส่วนร่วมในกิจกรรม

4. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัย ควรจัดให้มีนิสิตอาสาสมัครทำงานด้านความปลอดภัยโดยจัดตั้งชมรม ส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาเพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การหาข่าว การจัดป้ายนิเทศ การรณรงค์ป้องกันอุบัติเหตุและการลดปัญหาหมอกควันต่างๆ และจัด

โครงการคุ้มครองผู้บริโภคในสถาบันอุดมศึกษาและควรจัดให้มีการฝึกปฏิบัติด้านความปลอดภัย เช่น การฝึกซ้อมหนีไฟ การฝึกซ้อมเมื่อเกิดแผ่นดินไหว เป็นต้น

5. ด้านการบริหารและดำเนินงานด้านความปลอดภัย ควรจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยแผนการบังคับบัญชาการสื่อสาร การอพยพเคลื่อนย้าย การรักษาพยาบาล การฝึกซ้อมหนีภัยต่างๆ และควรจัดให้มีผู้ดูแลความปลอดภัย อีกทั้งควรจัดตั้งโครงการนำร่อง “การจัดความปลอดภัยในสถานศึกษา” ดังนั้น ควรผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดดำเนินงานด้านความปลอดภัยในสถานประกอบการ

एमओชमा वडनबुरानन्त. (2539:97)ได้สรุปลักษณะด้านความปลอดภัยขอ หอพก นิสิตควรพิจารณาดังนี้

1. หอพกควรตั้งให้ห่างจากอาคารเรียน อาคารประกอบต่างๆ หรือห่างไกลจากสิ่งรบกวน ไกลจากริมถนนใหญ่

2. หอพกควรสร้างให้สูงไม่เกิน 2 ชั้น สำหรับเด็กเล็ก และสูงไม่เกิน 3 ชั้น สำหรับเด็กโต หากจำเป็นต้องสร้างอาคารสูงหลายๆ ชั้น จะต้องจัดให้มี ทางออกฉุกเฉินหรือบันไดหนีไฟด้วย

3. ภายในตัวอาคารควรจัดให้เป็นสัดส่วน เช่น แยกห้องนอน ห้องอ่านหนังสือ ห้องรับแขก ฯลฯ

4. ควรจัดให้มีการดูแลรักษาความสะอาดและตรวจตราเรื่องความปลอดภัยภายในบริเวณหอพกเป็นประจำ

5. ระบบของกันอัคคีภัยมีอุปกรณ์ดับเพลิงมีการฝึกหนีไฟและฝึกดับเพลิง จากเอกสารดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ความไม่ปลอดภัยต่างๆที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ วัสดุสภาพชีวิตและทรัพย์สินนิสิตส่วนใหญ่มักเกิดจากพฤติกรรมของคนเรา การสร้างจิตสำนึกแห่งความปลอดภัยและรู้จักปฏิบัติให้ถูกต้องจะช่วยลดความเสี่ยงได้

4. การจัดกิจกรรมภายในหอพัก

ตำนานวี ขจรศิลป์ (2539:176-177) กล่าวว่า การฝึกอบรมนิสิตนักศึกษาเป็นกิจกรรมที่สำคัญละจำเป็นมาก โครงการที่ควรฝึกอบรมนิสิตนักศึกษาในหอพัก ได้แก่ โครงการปฐมนิเทศ นิสิตนักศึกษาหอพักใหม่ โครงการให้คำปรึกษากลุ่ม โครงการฝึกการเป็นผู้นำ โครงการฝึกสมาธิ โครงการฝึกทักษะทางสังคม เป็นต้น ในการฝึกอบรมหอพักควรขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อให้ได้วิทยากรที่มีความรู้ความสามารถซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นิสิตนักศึกษา กิจกรรมที่หอพักควรส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาช่วยกันจัดขึ้นมีดังนี้

1. กิจกรรมที่ส่งเสริมความรับผิดชอบและการทำงานร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตย เช่น ควรสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการประจำหอพักเพื่อประสานงานกับบุคลากรของหอพักในการจัดกิจกรรมต่างๆ

2. กิจกรรมด้านวิชาการ หอพักโดยทั่วไปจัดพื้นที่สำหรับชั้นเรียนการศึกษา ห้องที่นักศึกษาสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ห้องฝึกอบรมเป็นคู่ ซึ่งนิสิตนักศึกษาสามารถใช้สถานที่ดังกล่าวจัดกิจกรรมทางวิชาการ เช่น สอนซ่อมเสริมวิชาพื้นฐาน

3. กิจกรรมด้านกีฬา การพักอาศัยในหอพักของสถาบันทำให้นิสิตนักศึกษามีโอกาสใช้สถานที่และอุปกรณ์กีฬาอย่างเต็มที่ ควรส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาล่นกีฬาเพื่อออกกำลังกาย สร้างเจตคติที่ดีต่อกันและเสริมสร้างทักษะในการเล่นกีฬา

4. กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม รมพื้นบ้าน ควรส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาเหล่านี้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น การแต่งกาย อาหาร การละเล่นต่างๆ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญของชาติ เช่น วันสงกรานต์ วันวิสาขบูชา วันลอยกระทง เป็นต้น

5. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์หอพักควรส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้ร่วมกันจัดกิจกรรมนี้ภายในสถาบัน เช่น การทำความสะอาดหรือการปลูกต้นไม้บริเวณสถาบัน จัดให้มีการประกวดความเป็นระเบียบระหว่างหอพักต่างๆ การจัดกิจกรรมประเภทนี้หอพักควรพิจารณาถึงกิจกรรมทั้งหมดของสถาบันด้วยเพื่อไม่เกิดการซ้อนกัน

ม.ล.ไชยธีรานุวัตรศิริ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องหอพักกับการพัฒนานิสิตระดับอุดมศึกษา พบว่า การดำเนินงานหอพักได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในหอพัก ได้แก่ ห้องพยาบาล ห้องอ่านหนังสือ ห้องดูโทรทัศน์ ห้องทำการบิน เป็นต้น รวมทั้งการดูแลความปลอดภัยโดยจัดอาจารย์ประจำหอพักและเวรยาม นิสิตและผู้ปกครองส่วนใหญ่พอใจการจัดสภาพแวดล้อมของหอพัก ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของ นิमित โออุไร (2538:บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับที่พักอาศัยของนิสิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในแขวงหัวหมาก เพื่อสำรวจปัญหาที่เกี่ยวข้องกับที่พักอาศัย ของนิสิต

รามคำแหง พบว่า นิสิตเกือบทั้งหมดมีความต้องการให้มีการปรับปรุงการบริการตามลำดับดังนี้คือ ราคาอาหาร บริการ โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์รายวัน โทรศัพท์และการรักษาความสะอาด นอกจากนี้ วันชัย ชรรณสังการ (2538:15) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ความต้องการของนักศึกษาที่พักอาศัยในหอพักหรือบ้านเช่าเอกชน:ศึกษากรณี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ พบว่า นักศึกษาที่พักในหอพักหรือบ้านเช่าเอกชนมีความต้องการน้ำดื่ม สถานที่จำหน่ายอาหาร โทรศัพท์และเวรยาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็นขั้นพื้นฐานในการอยู่อาศัย

มนตรี แยมกสิกร (2542) ได้ศึกษารูปแบบของนักศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย พบว่า กิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาประกอบด้วยโครงการดังนี้

1. โครงการพัฒนาด้านร่างกาย การปลูกฝังพัฒนาทักษะนิสัยการออกกำลังกาย การดูแลตนเองตลอดจนการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
2. โครงการพัฒนาด้านบุคลิกภาพมุ่งพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ การพูด การแต่งกาย
3. โครงการพัฒนาด้านจิตใจ มุ่งส่งเสริมพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม การสร้างสัมพันธภาพ การเอื้ออาทร ความรัก ความห่วงใยระหว่างนิสิตนักศึกษาด้วยกัน ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูและความสำนึกในหน้าที่ของลูก พ่อแม่ ครูและอาจารย์ เป็นต้น

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

